

ISTORICIZAM U BAČKOJ

Konferencije

9. i 10. decembar 2021.
Gradski muzej Subotica
Subotica

Programi i apstrakti

HISTORIZMUS A BÁCISKÁBAN

Konferenciák

2021. december 9. és 10.
Szabadkai Városi Múzeum
Szabadka

Programok és összefoglalók

HISTORICISM IN BACKA

Conferences

9th and 10th December 2021
Municipal Museum of Subotica
Subotica

Programs and abstracts

Mesto / Helyszín / Location

Gradski muzej Subotica / Szabadkai Városi Múzeum / Municipal Museum of Subotica
Trg sinagoge 3, 24000 Subotica, Srbija

Stručni koordinator / Szakmai koordinátor / Professional coordinator

Olga K. Ninkov

Organizatori / Szervezők / Organizers

Mihájlovity Anikó, Olga K. Ninkov, Korhecz Papp Zsuzsanna, Ljubica Vuković Dulić

Tehnička podrška / Technikai háttér / Technical support

Lality Csaba

Simultani prevod / Szimultán fordítás / Simultaneous translation

Mácsai Tibor

Fotograf / Fényképész / Photographer

Kolović Svetlana

Saradnici / Munkatársak / Staff

Bajári Eszter, Bába Rózsa, Aleksandar Cvijin, Franciskovity Laura, Hicsik Dóra, Horváth Eleonóra, Horváth Ferenc, Kajdoci Lovász Gabriella, Sonja Korponaić, Branka Pavlov, Mirjana Rodić, Tóth Alex

Urednik / Szerkesztő / Editor

Kajdoci Lovász Gabriella

Prevod apstrakta / Absztraktok fordítása / Translation of abstracts

Kristina Vlahović

Dizajn / Dizájn / Design

Lality Csaba

U saradnji Gradskog muzeja Subotica i Muzeja „Ištvan Tir” iz Baje, u sklopu IPA prekograničnog programa Mađarska–Srbija *Istoricizam u Bačkoj* (HUSRB/1903/33/0040) Gradski muzej Subotica priređuje konferencije 9. i 10. decembra 2021., čiji programi i apstrakti su ovde priloženi. Tokom predavanja je obezbeđen simultani prevod. Prateći program konferencije je foto izložba. Ulaz je besplatan.

A Szabadkai Városi Múzeum és a bajai Türr István Múzeum Magyarország–Szerbia IPA Határon Átnyúló Együttműködési Program *Historizmus a Bácskában* című projektje (HUSRB/1903/33/0040) keretében a Szabadkai Városi Múzeum 2021. december 9-én és 10-én két konferenciát szervez, melyek programjait és absztraktjait jelen kiadványunk tartalmazza. Az előadásokon szimultán fordítás biztosított. A konferenciákat egy fotókiállítás kíséri. A rendezvényre a belépés díjtalan.

In cooperation with the Municipal Museum of Subotica and the Türr István Museum from Baja, within the IPA cross-border cooperation project called *Historicism in Backa* (HUSRB/1903/33/0040), on 9th and 10th December, 2021, conferences are organized by the Municipal Museum of Subotica, of which programs and abstracts are presented here. Simultaneous translation is provided by the organizers. The accompanying program of the conferences is a photo exhibition. Admission is free.

ISTORICIZAM U JAVNIM ZBIRKAMA I NJEGOVA MUZEALIZACIJA

9. decembar 2021.

HISTORIZMUS A KÖZGYŰJTEMÉNYEKBEN ÉS A MUZEALIZÁCIÓ

2021. december 9.

HISTORICISM IN PUBLIC COLLECTIONS AND ITS MUSEALIZATION

9th December 2021

- 10.30–10.45 Registracija
- 10.45–11.00 Pozdravna reč i otvaranje naučnog skupa: Aniko Mihajlović, v.d. direktorica Gradskog muzeja Subotica, Zita N. Kovač, direktorica Muzeja „Ištvan Tir” u Baji i dr Olga K. Ninkov, stručni koordinator projekta
- Moderatori naučnog skupa: dr Gabrijela Lovas Kajdoči, urednik zbornika konferencije i dr Olga K. Ninkov
- 11.00–14.00 Predavanja
- 11.00–11.15 Zita N. Kovač, istoričar umetnosti, viši kustos Muzeja „Ištvan Tir” u Baji
Istorističko ili moderno? Tragovi istoricizma u Baji
- 11.15–11.30 Ljiljana Lazić, istoričar umetnosti, muzejski savetnik Muzeja grada Novog Sada
Zaostavština dekoraterske radionice Mihalja Blaškovića Batorija u zbirci Muzeja grada Novog Sada
- 11.30–11.45 Ljubica Vuković Dulić, istoričar umetnosti, viši kustos Gradskog muzeja Subotica
Fotografija kao izvor istraživanja odevanja u doba istoricizma u Subotici
- 11.45–12.00 Kelemen Kotenc, etnolog, muzejski savetnik Muzeja „Ištvan Tir” u Baji
Dinastija cipelara „Kattarinka” iz Baje
- 12.00–12.15 Nora Korde, istoričar, muzeolog Muzeja „Ištvan Tir” u Baji
Proslava Milenijuma 1896. u Baji i subotičke paralele
- 12.15–12.30 Pauza za kafu
- 12.30–12.45 Reka Č. Andraš i Evelin Pap, arheolozi, muzeolozi Muzeja „Ištvan Tir” u Baji
Predlošci istoricizma. Arheološka istraživanja poznog srednjeg i ranog novog veka u centru Baje
- 12.45–13.00 Diana Radvanji, istoričar umetnosti, muzeolog, šef odeljenja Zbirke keramike i stakla Muzeja primenjene umetnosti u Budimpešti
Neorenesansne Žolnai keramičke peći iz zbirke Muzeja primenjene umetnosti u Budimpešti i subotičke Gradske kuće
- 13.00–13.15 Dejan Vorgić, istoričar umetnosti, kustos Narodnog muzeja Zrenjanin
Proizvodi Kompanije „Udova Jakova Gutmana i sinovi” u fondu Narodnog muzeja u Zrenjaninu i subotički primer
- 13.15–13.30 dr Olga K. Ninkov, istoričar umetnosti, muzejski savetnik Gradskog muzeja Subotica
Zeleni čovek i Zavidna glava – prilog istraživanju ikonografije istoricizma u Subotici
- 13.30–13.45 Miomir Milić, istoričar umetnosti, Beograd–Subotica
O projektu „Izolda – subotička neogotika kao modna inspiracija”
- 13.45–14.00 Diskusija i završna reč
- 15.00 Prateći program: **Šetnja gradom stazama istoricizma.** Okupljanje ispred Gradskog muzeja Subotica.

- 10.30–10.45 Regisztráció
- 10.45–11.00 Köszöntő és a tudományos tanácskozás megnyitója: Mihájlovity Anikó, a Szabadkai Városi Múzeum megbízott igazgatója, N. Kovács Zita, a bajai Türr István Múzeum igazgatója és dr. Ninkov K. Olga, a projekt szakmai koordinátora
- A konferencia moderátorai: dr. Kajdocsi Lovász Gabriella, a konferencia tanulmánykötetének szerkesztője és dr. Ninkov K. Olga
- 11.00–14.00 Előadások
- 11.00–11.15 N. Kovács Zita, művészettörténész, főmuzeológus, Türr István Múzeum, Baja
Historizáló vagy modern? A historizmus emlékei Baján
- 11.15–11.30 Ljiljana Lazić, művészettörténész, múzeumi tanácsos, Újvidék Város Múzeuma
Blaskovics Bátori Mihály díszítő műhelyének hagyatéka Újvidék Város Múzeumának gyűjteményében
- 11.30–11.45 Ljubica Vuković Dulić, művészettörténész, főmuzeológus, Szabadkai Városi Múzeum
A fénykép, mint a szabadkai historikus divattörténet kutatásának forrása
- 11.45–12.00 Kothencz Kelemen, néprajzkutató, főmuzeológus, Türr István Múzeum, Baja
A bajai Kattarinka cipészdinasztia emléke
- 12.00–12.15 Kordé Nóra, történész, muzeológus, Türr István Múzeum, Baja
A Millennium Baján (1896) – és szabadkai párhuzamai
- 12.15–12.30 Kávészünet
- 12.30–12.45 Cs. András Réka, régész, muzeológus – Pap Evelin, régész, muzeológus, Türr István Múzeum, Baja
A historizmus előképei. Késő középkori–kora újkori régészeti kutatások Baja belvárosában
- 12.45–13.00 Radványi Diána, művészettörténész, muzeológus, főosztályvezető, Kerámia- és Üveggyűjtemény Főosztály, Iparművészeti Múzeum, Budapest
Két historizáló Zsolnay-kályha – az Iparművészeti Múzeum gyűjteménye és a szabadkai városháza példái
- 13.00–13.15 Dejan Vorgić, művészettörténész, muzeológus, Nagybecskereki Nemzeti Múzeum
Özveggy Guttmann Jakabné és Fiai műkőgyárának termékei a Nagybecskereki Nemzeti Múzeum gyűjteményében és egy szabadkai példa
- 13.15–13.30 dr. Ninkov K. Olga, művészettörténész, múzeumi tanácsos, Szabadkai Városi Múzeum
A „zöld ember” és a „irigy fej” – adalék a szabadkai historizmus ikonográfiájának tanulmányozásához
- 13.30–13.45 Miomir Milić, művészettörténész, Belgrád–Szabadka
Isolda – a szabadkai neogótika, mint a kortárs divat ihletője – projektismertető
- 13.45–14.00 Hozzászólások
- 15.00 Kísérőprogram: **Séta a város historikus műemlékeinek bemutatásával.** Gyülekező a Szabadkai Városi Múzeum előtt.

- 10.30–10.45 Registration
- 10.45–11.00 Opening of the scientific conference. Welcome addresses: Anikó Mihájlovity, acting director of the Municipal Museum of Subotica, Zita N. Kovács, director of the Türr István Museum in Baja and Olga K. Ninkov, PhD, professional coordinator of the project
- Chair: Gabriella Kajdocsi Lovász, PhD, editor of the conference proceedings and Olga K. Ninkov, PhD
- 11.00–14.00 Lectures
- 11.00–11.15 N. Kovács, Zita, art historian, senior curator, museum director, Türr István Museum, Baja
Historicist or Modern? Memories of Historicism in Baja
- 11.15–11.30 Lazić, Ljiljana, art historian, museum counsellor, City Museum of Novi Sad, Novi Sad
The Legacy of the Art Workshop of Mihalj Blašković Bátori in the City Museum of Novi Sad
- 11.30–11.45 Vuković Dulić, Ljubica, art historian, senior curator, Municipal Museum of Subotica, Subotica
Photography as a Source for Research on Clothing in the Age of Historicism in Subotica
- 11.45–12.00 Kothencz, Kelemen, ethnographer, senior curator, Türr István Museum, Baja
The Memory of the Kattarinka Shoemaker Dynasty of Baja
- 12.00–12.15 Kordé, Nóra, historian, museologist, Türr István Museum, Baja
The Millennium in Baja – And Its Parallels in Subotica in 1896
- 12.15–12.30 Coffee break
- 12.30–12.45 Cs. András, Réka, archaeologist, museologist – Pap, Evelin, archaeologist, museologist, Türr István Museum, Baja
The Precursors of Historicism. Late Medieval–Early Modern Archaeological Research in the City Centre of Bajan
- 12.45–13.00 Radványi, Diána, art historian, museologist, head of Ceramics Department, Museum of Applied Arts, Budapest
Two Historicizing Zsolnay Stoves – Examples from the Collection of the Museum of Applied Arts and the Subotica City Hall
- 13.00–13.15 Vorgić, Dejan, art historian, museologist, National Museum Zrenjanin, Zrenjanin
Products of the Company "The Widow of Jakob Guttmann and Sons" in the Fund of the National Museum in Zrenjanin and Subotica Example
- 13.15–13.30 Ninkov K., Olga, PhD, art historian, museum counsellor, Municipal Museum of Subotica, Subotica
The Green Man and the Envious Head – Contribution to the Research of the Iconography of Historicism in Subotica
- 13.30–13.45 Milić, Miomir, art historian, Belgrade–Subotica
About the "Isolde – Subotica Neo-Gothic as a Fashion Inspiration" Project
- 13.45–14.00 Discussion
- 15.00 Accompanying program: **Walking Through the City on the Paths of Historicism**. Gathering in front of the Municipal Museum of Subotica.

A HISTORIZMUS ELŐKÉPEI. KÉSŐ KÖZÉPKORI–KORA ÚJKORI RÉGÉSZETI KUTATÁSOK BAJA BELVÁROSÁBAN

CS. ANDRÁSI Réka, régész, muzeológus

andrasireka90@gmail.com

PAP Evelin, régész, muzeológus

pap.evelin.95@gmail.com

Türr István Múzeum, Baja

Egészen a közelmúltig nem sok esetben volt lehetőség régészeti kutatásokra Baja belvárosában, a hajdani városmag területén. Az elmúlt néhány évben számos új adattal gazdagodott Baja késő középkori és kora újkori történelme a nagyobb földmunkával járó beruházások alatt. 2018-ban az Attila és Batthyány utca kereszteződésében lezajlott munka során a kerámia anyagon és állatcsontokon kívül, több impozáns lelet, pl. egy csontból faragott, késő középkori zsebnapóra felső része, középkori hálonehezék, sütőharang töredéke, növényi maradványok, valamint érmék is napvilágot láttak.

A 2020-as év elején ismét számos olyan feltárássra került sor, amelynek során a Türr István Múzeum régészeti leletanyaga lehetőséget kínál a historizmus forrásainak, például a hódoltságkori város muzulmán negyede régészeti emlékeinek vizsgálatára, a historizáló városkép művészeti, iparművészeti és építészeti emlékei előképeinek, analógiáinak megfigyelésére.

THE PRECURSORS OF HISTORICISM. LATE MEDIEVAL–EARLY MODERN ARCHAEOLOGICAL RESEARCH IN THE CITY CENTRE OF BAJA

CS. ANDRÁSI, Réka, archaeologist, museologist

andrasireka90@gmail.com

PAP, Evelin, archaeologist, museologist

pap.evelin.95@gmail.com

Türr István Museum, Baja

Until recently, there were few opportunities for archaeological research in Baja's city centre, in the area of the former core city. Over the past few years, the late medieval and early modern history of Baja has been enriched by a number of new findings during major excavation works. In 2018, the work at the intersection of Attila and Batthyány streets revealed, in addition to pottery and animal bones, several impressive finds, such as the upper part of a late medieval pocket-sundial carved from bone, a medieval fishnet weight, a fragment of a bell, plant remains and coins.

At the beginning of 2020, several excavations were carried out, as a result of which the archaeological finds of the Türr István Museum offer the opportunity to examine the sources of historicism, such as the archaeological remains of the Ottoman city, the Muslim quarter, and to examine the predecessors and analogies of the artistic, applied art and architectural remains of the historicist townscape.

A MILLENNIUM BAJÁN – ÉS 1896 SZABADKAI PÁRHUZAMAI

KORDÉ Nóra, történész, muzeológus
konori1987@gmail.com
Türr István Múzeum, Baja

A tanulmány a szakirodalmi hivatkozások és a korabeli sajtóhírek tükrében igyekszik felvillantani Baja városának a millennium országos ünnepség-sorozatához való csatlakozását és arra való felkészülését, valamint mindezek visszhangját. Mindezek mellett a Bácska másik nagyon jelentős – és éppen ebben a korszakban felvirágzó – városának, Szabadkának az ünnepi eseményei is megjelennek példaként, láttatva azok meghatározó szerepét a térség életében.

A millenniumi ünnepségek országsszerte igen pompásak és különlegesek, mégis települések szerint egyediek voltak, hiszen részben az is volt a cél, hogy a fővárosban – a felvonuló bandériumok révén – a vidéki Magyarország települései is reprezentálhassák magukat.

Baja városa ekkor már mint törvényhatósági joggal felruházott város, szintén képviseltette magát Budapesten az országos felvonuláson, és elkészült a város millenniumi zászlaja is, ami később is a város lobogójaként funkcionált. A tanulmány célja az is, hogy a millennium kapcsán bemutassa Baja és Szabadka XIX. század végi természeti, anyagi és kulturális erőforrásait és azt, amit mindezekből bemutatni igyekeztek „ország-világ” előtt.

THE MILLENNIUM IN BAJA – AND ITS PARALLELS IN SUBOTICA IN 1896

KORDÉ, Nóra, historian, museologist
konori1987@gmail.com
Türr István Museum, Baja

The study aims to present the accession of the town of Baja to the series of national millennium celebrations and its preparations, as well as references to these events in literature and contemporary press reports. In addition, the festivities of Subotica, another very important town in Backa flourishing at the time, are also used as an example, showing their crucial role in the life of the region.

The millennium celebrations were magnificent and special all over the country, yet unique from one municipality to another, since part of the aim was to give the municipalities of rural Hungary a chance to represent themselves in the capital through their marching bands.

By this time, the town of Baja, as a town with jurisdiction rights, was also represented in Budapest in the national parade and thus the town's millennium flag was created, which later served as the flag of the town. The aim of the study is also to present the natural, material and cultural resources of Baja and Subotica at the end of the 19th century and the resources they chose to present country-wide.

A BAJAI KATTARINKA CIPÉSZDINASZTIA EMLÉKE

KOTHENCZ Kelemen, néprajzkutató, főmuzeológus
kothenczkelemen@gmail.com
Türr István Múzeum, Baja

A tanulmány egy Budapestről Bajára telepedett cipézdinasztia emlékét foglalja össze a szóbeli hagyományok, kéziratos források, anyakönyvek, valamint nyomtatott kiadványok, sajtótermékek felhasználásával. Az eredetileg Gatteringer nevű, német származású cipésmester 1861-ben alapította cégét Baján. A vizsgált családban a mesterség apáról fiúra szállt több generáción keresztül. A család tagjai a lábbelikészítés mellett az előállított termékek értékesítésével is foglalkoztak. Kattarinka József és Fia cipészek üzlete Baja forgalmas sétálóutcájában, az Eötvös utca 2. számú házban cipőboltot üzemeltettek a 20. század közepéig. Az üzlethelyiség első felújítása a magyarosított nevű Kattarinka leszármazott, Korányi Lajos nevéhez kötődik, aki 1924 körül impozáns szecessziós portált építtetett. Tíz évvel később újabb felújítási munkákhoz látott a cégvezető, a budapesti modernizációs mintákat szem előtt tartva. A Kattarinka cég 20. század közepén bekövetkezett államosítása egy nagymúltú kézműves dinasztia történetét szakította meg.

THE MEMORY OF THE KATTARINKA SHOEMAKER DYNASTY OF BAJA

KOTHENCZ, Kelemen, ethnographer, senior curator
kothenczkelemen@gmail.com
Türr István Museum, Baja

The study summarises the memory of a cobbler dynasty from Budapest that settled in Baja, using oral traditions, manuscript sources, registers, printed publications and press products. The German-born master shoemaker, originally called Gatteringer, founded his manufacture in Baja in 1861. In his family, this craft was passed down from father to son over several generations. In addition to making footwear, members of the family were also involved in the sale of products they made. Until the mid-20th century, the shoe store Kattarinka József & Son operated in the busy pedestrian street of Baja, in the house at 2 Eötvös Street. The first renovation of the shop was carried out by Lajos Korányi, a descendant of the Hungarianized Kattarinka, who built an imposing Art Nouveau portal around 1924. Ten years later, the owner started another renovation, following modernisation patterns from Budapest. The nationalisation of the Kattarinka manufacture in the mid-20th century interrupted the history of the long-established artisan dynasty.

HISTORIZÁLÓ VAGY MODERN? A HISTORIZMUS EMLÉKEI BAJÁN

N. KOVÁCS Zita, művészettörténész, főmuzeológus
nkovacszita@gmail.com
Türr István Múzeum, Baja

Sokrétú és összetett történelmi és társadalmi okok miatt beszélhetünk a 19. század második felében és a 20. század első három évtizedében az ún. hivatalos művészetről, a historizmus korszakáról. A 19. századi ipari forradalom jelentős következményekkel járt a művészet és a hétköznapi élet területein az urbanizációs folyamatokban és a tárgyalkotó kultúrában egyaránt. Baján a sokrétűvé váló társadalom a polgárságban találta meg azt a vállalkozó szellemű és dinamikus közösséget, amely képes az egyház, a vagyonos polgárság és az arisztokrácia részéről érkező megbízásoknak eleget tenni. Az iparosodáshoz és az ebből fakadó városi fejlődéshez kötődő új társadalomban megjelent a kifinomult dekorativizmus értékeire figyelő új esztétikai érzékenység, amelynek lassan mind szélesebb bázisa lett. A historizmus társadalomtudományi, építészeti, urbanizációs és iparművészeti tekintetben is jelentős hatást gyakorolt a Bácskára, leginkább a két legnagyobb, erősen polgárosult városa Szabadka és Baja arculatára, kulturális örökségére.

A Türr István Múzeum képzőművészeti és iparművészeti gyűjteményében számos historizáló műtárgyat, tudományos adatot és forrást őriz, amely még feldolgozásra, kiadásra és bemutatásra vár.

HISTORICIST OR MODERN? MEMORIES OF HISTORICISM IN BAJA

N. KOVÁCS, Zita, art historian, senior curator
nkovacszita@gmail.com
Türr István Museum, Baja

For a variety of complex historical and social reasons, we can speak of the so-called official art of the second half of the 19th century and the first three decades of the 20th century, the period of historicism. The industrial revolution of the 19th century had major consequences for art and everyday life, both in terms of urbanisation and material culture. In Baja, a society that was becoming more diverse found in the bourgeoisie an enterprising and dynamic community capable of responding to the demands of the Church, the wealthy bourgeoisie and the aristocracy. In the new society, linked to industrialisation and the resulting urban development, a new aesthetic sensibility emerged, that was attentive to the values of sophisticated decorativism and gradually expanded its base. Historicism also had a significant impact on the Backa region in terms of social science, architecture, urbanisation and applied arts, and especially on the image and cultural heritage of its two largest, highly urbanised cities, Subotica and Baja.

The collection of the Türr István Museum of Fine Arts and Applied Arts holds a number of historicizing artefacts, scientific data and sources that are still to be processed, published and presented.

ZAOSTAVŠTINA DEKORATERSKE RADIONICE MIHALJA BLAŠKOVIČA BATORIJA U ZBIRCI MUZEJA GRADA NOVOG SADA

Ljiljana LAZIĆ, istoričarka umetnosti, muzejska savetnica
lazicljiljans@gmail.com
Muzej grada Novog Sada, Novi Sad

U Muzeju grada Novog Sada nalazi se jedinstvena zaostavština koja je pripadala novosadskom slikaru Pavlu Ružički, a jedan njen deo potiče iz radionice Mihalja Blaškovića, poznatog subotičkog slikara-dekoratera s kraja 19. veka. Njihova međusobna veza još nije utvrđena i ne znamo na koji je način Ružička preuzeo predloške za izradu zidnog slikarstva. Kolekcija se sastoji od nekoliko stotina crteža, skica, šablona i grafika koje su činile inventar i sredstvo za rad u ateljeima dvojice umetnika koji su ostavili značajan trag u oblasti dekorativnog slikarstva na području Bačke. Najvredniji deo kolekcije čini oko 140 kartona s kaširanim, ručno crtanim i kolorisanim predlošcima za ornamentalan ukrašavanje crkvenih enterijera. Tu je, zatim, prisutno 64 predloška sa biblijskim i istorijskim figuralnim kompozicijama, korišćenih takođe za potrebe ukrašavanja hramova. Konačno, najinteresantniji deo zaostavštine su litografije-kulise za izradu papirnog teatra koje su slikari rado koristili pri izradi zidnih kompozicija u enterijerima profanih objekata.

THE LEGACY OF THE DECORATION WORKSHOP OF MIHALJ BLAŠKOVIĆ (BÁTORI) IN THE COLLECTION OF THE CITY MUSEUM OF NOVI SAD

LAZIĆ, Ljiljana, art historian, museum counsellor
lazicljiljans@gmail.com
City Museum of Novi Sad, Novi Sad

In the City Museum of Novi Sad, there is a unique legacy that belonged to the Novi Sad painter Pavle Ružički, part of which comes from the workshop of Mihalj Blašković Bátor, a famous late-19th-century painter-decorator in Subotica. Their mutual connection has not yet been determined and we do not know how Ružička took over the templates for making wall paintings. The collection consists of several hundred drawings, sketches, templates and graphics that shaped the inventory and work tools in the studios of the two artists who left a significant mark in the field of decorative painting in the area of Backa. The most valuable part of this collection consists of about 140 cardboards with laminated, hand-drawn and coloured templates for ornamental decoration of church interiors. Moreover, there are 64 templates with biblical and historical figural compositions, also used for decorating temples. Finally, the most interesting part of the legacy are the lithographs-backdrops for manufacturing paper theatres, which painters gladly used when making wall compositions for the interiors of profane buildings.

O PROJEKTU „IZOLDA – SUBOTIČKA NEOGOTIKA KAO MODNA INSPIRACIJA”

Miomir MILIĆ, istoričar umetnosti
miomirmilich@gmail.com
Beograd–Subotica

Izložba fotografija „Izolda – Neogotika kao inspiracija” nastala je kao ideja da se široj javnosti skrene pažnja na neogotičko nasleđe u Subotici. Arhitektura Subotice se, van krugova nauke, uglavnom pominje u kontekstu Secesije, te je kompletan neogotički opus u Subotici, uglavnom zapostavljan. Vođen idejom da arhitektura može da inspiriše modu i da određeni elementi na odeći oponašaju arhitektonske forme izražene kroz materijale, vezove i krojeve, pravio sam paralele između radova tri subotička dizajnera – Nine Rajak, Marka Marosiuka, Tamare Santrač, sa arhitekturom neogotike i kroz modnu fotografiju, njihove radove smeštao u kontekst savremene Izolde – heroine tragične ljubavne priče koja je obeležila period Romantizma, kada se neogotika kao arhitektonski stil i razvila.

ABOUT THE "ISOLDE – SUBOTICA NEO-GOTHIC AS A FASHION INSPIRATION" PROJECT

MILIĆ, Miomir, art historian
miomirmilich@gmail.com
Belgrade–Subotica

The exhibition of photographs "Isolde – Neo-Gothic as Inspiration" was created as an idea to draw the public's attention to the Neo-Gothic heritage in Subotica. The architecture of Subotica is, except in scientific circles, mostly viewed in the context of Art Nouveau, therefore the complete Neo-Gothic opus in Subotica was mostly neglected. Guided by the idea that architecture can inspire fashion and that certain elements on clothing mimic architectural forms expressed through materials, embroidery and cuts, I drew parallels between the works of three Subotica designers, Nina Rajak, Marko Marosiuk and Tamara Santrač, and Neo-Gothic architecture; through fashion photography I placed their works in the context of contemporary Isolde – the heroine of the tragic love love-story that marked the period of Romanticism, when Neo-Gothic as an architectural style developed.

ZELENI ČOVEK I ZAVIDNA GLAVA – PRILOG ISTRAŽIVANJU IKONOGRAFIJE ISTORICIZMA U SUBOTICI

dr Olga K. NINKOV, istoričarka umetnosti, muzejski savetnik
olga.k.ninkov@gmail.com
Gradski muzej Subotica, Subotica

Rad po prvi put obraća pažnju na dva tipična antropomorfna ikonografska motiva arhitekture i primenjene umetnosti istoricizma Subotici, motiv „Zelenog čoveka” ili ti lisnate glave, kao i „Zavidne glave”. Zeleni čovek se, kao motiv ili simbol, javlja od antike tokom više istorijskih epoha u raznim varijantama širom sveta, najčešće u Britaniji, Francuskoj, Nemačkoj i Italiji, uglavnom od 11. do 16. veka. Muško lice koje je okruženo lišćem ili je napravljeno od njega, najčešće se javlja u drvetu ili kamenu u srednjovekovnoj sakralnoj arhitekturi, a obično se tumači kao simbol ponovnog rađanja ili ciklusa rasta. Motiv, koji je u velikoj meri nestao tokom neoklasicističkog perioda i industrijske revolucije 18. i 19. veka, postao ponovo popularan tokom preporoda gotike i zanatstva u Britaniji 19. veka, da bi se potom širio integrisan u istoricizam. Drugi motiv, Zavidna glava ili lice u grimasi, je motiv sa apotropejskom funkcijom i takođe dugom tradicijom. Javlja se na određenim mestima u arhitekturi, npr. iznad glavnog ulaza i po tradiciji treba da odvraća nesreću i zlo. Cilj našeg rada je da ukažemo na konkretne subotičke primere – kao npr. Najamna kuća Josipa Piukovića (Matka Vukovića 4), Porodična kuća Petra Dulića (Trg žrtava fašizma 9), Porodična kuća Titusa Mačkovića (Braće Radića 4), Najamna palata Lazara Mamužića – i integrišemo ih u širi kontekst, kao i da ukažemo na dalji život motiva u subotičkoj secesiji.

THE GREEN MAN AND THE ENVIOUS HEAD – CONTRIBUTION TO THE RESEARCH OF THE ICONOGRAPHY OF HISTORICISM IN SUBOTICA

NINKOV K., Olga, PhD, art historian, museum counsellor
olga.k.ninkov@gmail.com
Municipal Museum of Subotica, Subotica

For the first time, the paper draws attention to two typical anthropomorphic iconographic motifs in architecture and applied art from the period of Historicism in Subotica: the motif of the Green Man or Foliate Head and the "Envious Head". The Green Man, as a motif or symbol, appears from Antiquity during several historical epochs in various variants around the world, most often in Britain, France, Germany and Italy, mainly from the 11th to the 16th century. The male face, which is surrounded by leaves or made of them, most often appears in wood or stone in medieval sacral architecture, and is usually interpreted as a symbol of rebirth or a growth cycle. The motif, which largely disappeared during the neoclassical period and the industrial revolution of the 18th and 19th centuries, became popular again during the Gothic Revival and the revival of crafts in 19th century Britain, and spread later as an integral part of Historicism. The second motif, the Envious Head or face in a grimace, is a motif with an apotropaic function and also a long tradition. It appears in certain places in architecture, for example, above the main entrance, and according to tradition, it should deter misfortune and evil. The aim of this paper is to point out specific examples of these motives in Subotica – such as the rental house of Josip Piuković (Matka Vukovića 4), the family house of Petar Dulić (Trg žrtava fašizma 9), the family house of Titus Mačković (Braće Radića 4), the rental palace of Lazar Mamužić – and integrate them into a broader context, as well as to point to further existence of these motives in the Art Nouveau of Subotica.

KÉT HISTORIZÁLÓ ZSOLNAY-KÁLYHA – AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYE ÉS A SZABADKAI VÁROSHÁZA PÉLDÁI

RADVÁNYI Diána, művészettörténész, muzeológus
radvanyi.diana@imm.hu
Iparművészeti Múzeum, Budapest

A Szabadkai Városháza ún. *sárga termében* és a budapesti Iparművészeti Múzeum gyűjteményében is megtalálható egy-egy példánya ugyanannak a neoreneszánsz kályhának. A gazdagon díszített fűtőberendezések a 19. század végi cserépkályhák jellegzetes, de egyúttal reprezentatív darabjai közé tartoznak.

A Zsolnay gyár 1885-től indította el a rendszeres kályhagyártást, és hamarosan az egyetlen komoly hazai versenytársává vált a korabeli importárunk – mely főleg a Hardtmuth és a Meissen-Teischert csehországi gyárait jelentette. A viszonteladók közvetítésével, nyomtatott katalógusokból kiválasztható kályhák tervezésénél ekkor már általános gyakorlat volt, hogy stílusban passzoló, de variálható, többféleképpen összeállítható elemekben gondolkodtak, melyekből a vevő igényének és a fűtendő helyiség adottságainak megfelelő kályhát állíthatott össze.

A budapesti darab – mely egykor a Magyar Hírlapírók Nyugdíjintézetének székházában állt – és szabadkai párja kis különbségekkel bírnak, de ugyanazon tervrajzok nyomán készültek, és tipikus képviselői a nem a reneszánsz kályhák pontos másolására törekvő, inkább csak azok stíluselemeit előtérbe helyező historizáló kályhatípusnak.

TWO HISTORICIZING ZSOLNAY STOVES – EXAMPLES FROM THE COLLECTION OF THE MUSEUM OF APPLIED ARTS AND THE SUBOTICA CITY HALL

RADVÁNYI, Diána, art historian, museologist
radvanyi.diana@imm.hu
Museum of Applied Arts, Budapest

Both the so-called Yellow Hall of the Town Hall in Subotica and the Museum of Applied Arts in Budapest have a copy of the same Neo-Renaissance stove. The richly decorated heaters are typical, but also representative of late 19th century tiled stoves.

The Zsolnay factory started regular stove production in 1885 and soon became the only serious domestic competitor for the imported goods of the time, mainly from the Czech factories of Hardtmuth and Meissen-Teischert. The stoves could be selected from printed catalogues through resellers, and by then it was a common practice to think in terms of stoves that matched in style but could be varied and assembled in different ways, so that the customer could create a stove that met his needs and the requirements of the room to be heated.

The Budapest stove, which once stood in the headquarters of the Hungarian Journalists' Retirement Institute, and its counterpart in Subotica differ slightly, but they were built according to the same plans and are typical of the historicist stove type, which does not seek to copy Renaissance stoves exactly, but rather emphasise their stylistic elements.

PROIZVODI KOMPANIJE „UDOVA JAKOVA GUTMANA I SINOVI” U FONDU NARODNOG MUZEJA U ZRENJANINU I SUBOTIČKI PRIMER

Dejan VORGIĆ, istoričar umetnosti, kustos
dejanborkic@gmail.com
Narodni muzej Zrenjanin, Zrenjanin

Kompanija „Udovica Jakova Gutmana i sinovi” je osnovana 1896. godine u Velikom Bečkereku kao fabrika cementne robe i veštačkog kamena. Prvobitno je proizvodila gipsane odlivke za fasade, ukrasne pločice, klikere, brusne ploče i druge artefakte na bazi cementa i betona. Tokom prve decenije 20. veka, kompanija je za svoje proizvode nagrađivana na izložbama u Bečkereku, Vršcu i Pančevu. U međuratnom periodu fabrika je prerasla u moderno preduzeće sa više od 40 zaposlenih. Tokom Drugog svetskog rata kompanija je opljačkana, devastirana i degradirana. Posle rata i nacionalizacije, fabrika je svedena na malu zanatsku radionicu, koja je radila sve do sredine sedamdesetih godina XX veka. Na ostacima fabrike kustoskinja zrenjaninskog Narodnog muzeja Vukica Popović je tokom terenskih radova u proleće 1968. godine prikupila neiskorišćene gipsane odlivke koji su nekada bili namenjeni ukrašavanju gradskih fasada. Ovi odlivci su potom ukrašavali zidne niše hodnika Muzeja početkom sedamdesetih godina. Poslednjih godina raste interesovanje kustosa Zbirke primenjene umetnosti za Gutmanovu fabriku i njene proizvode. Deo zatečenog materijala i predmeta iz fabrike je inventarisan i publikovan. Najnovija istraživanja dovela su kustosa Narodnog muzeja Zrenjanin i do palate Mora Silašija u Subotici, gde su pronađene i identifikovane pločice sa motivima identičnim onima proizvedenim u bečkerečkoj fabrici.

PRODUCTS OF THE COMPANY "THE WIDOW OF JAKOB GUTTMANN AND SONS" IN THE FUND OF THE NATIONAL MUSEUM IN ZRENJANIN AND SUBOTICA EXAMPLE

VORGIĆ, Dejan, art historian, museologist
dejanborkic@gmail.com
National Museum Zrenjanin, Zrenjanin

The company "The Widow of Jakob Guttmann and Sons" was founded in 1896 in Veliki Bečkerek as a cement and artificial stone factory. It originally produced castings for facades, decorative tiles, marble toys, whetstones and other artifacts based on cement and concrete. During the first decade of the 20th century, the company was awarded for its products at multiple exhibitions in Bečkerek, Vršac and Pančevo. In the interwar period, the factory grew into a modern company with more than 40 employees. During World War II, the company was robbed, devastated and degraded. After the war and nationalization, the factory was reduced to a small craft workshop, which operated until the mid-1970s. On the remains of the factory, the curator of the National Museum Zrenjanin, Vukica Popović, during fieldwork in the spring of 1968, collected unused plaster castings that were once intended for the decoration of city facades. These castings decorated the wall niches of the hallways of the museum in the early 1970s. In recent years, the interest of the curators of the Collection of Applied Arts for the Gutman's factory and its products has been growing. Some of the found material and items from this factory were inventoried and published. The latest research has led the curator of the National Museum in Zrenjanin to the Mór Szilasi Palace in Subotica, where tiles with motifs identical to those produced in the Bečkerek's factory have been found and identified.

FOTOGRAFIJA KAO IZVOR ZA ISTRAŽIVANJE ODEVANJA U DOBA ISTORICIZMA U SUBOTICI

Ljubica VUKOVIĆ DULIĆ, istoričarka umetnosti, viši kustos
ljubvukovic@gmail.com
Gradski muzej Subotica, Subotica

Rad istražuje i sagledava mogućnost rekonstrukcije odevanja u doba istoricizma u Subotici na osnovu izbora fotografija subotičkih fotografa iz zbirke Gradskog muzeja Subotica. U radu se fotografija uzima kao konkretan istorijski izvor, čijim se posmatranjem i analizom može doći do konkretnih zaključaka vezanih za temu istraživanja. Naglasak rada je na uočavanju transformacija kroz koje moda odevanja prolazi tokom druge polovine 19. veka, a u odnosu na prethodno i buduće razdoblje. Analizom portretnih fotografija te njihovim poređenjem sa onovremenim stranim modnim časopisima, ali i likovnim delima kao što su portreti, ukazaće se na dublje promene stila koje su se manifestovale u krojnim oblicima i proporcijama, te koji su u konačnici formirali oblik i značenje ženske, muške ali i dečije odeće. Modni detalji kao što su mufovi, rukavice, suncobrani, lepeze, šeširi, cipele i nakit pratili su transformacije stila. Analizom portretnih fotografija, nastalih u subotičkim ateljeima, moguće je pratiti i način oblikovanja ženske kose u specifične frizure, te ih je kao takve moguće porediti i odrediti im mesto u odnosu na ženske frizure iz stranih modnih časopisa druge polovine 19. veka.

PHOTOGRAPHY AS A SOURCE FOR RESEARCH ON CLOTHING IN THE AGE OF HISTORICISM IN SUBOTICA

VUKOVIĆ DULIĆ, Ljubica, art historian, senior curator
ljubvukovic@gmail.com
Municipal Museum of Subotica, Subotica

The paper explores and considers the possibility of reconstructing clothing in the era of Historicism in Subotica, based on a selection of photographs by Subotica photographers from the collections of the Municipal Museum of Subotica. The paper takes photography as an actual historical source, whose observation and analysis can lead to specific conclusions related to the research topic. The emphasis lies on noticing the transformations fashion went through during the second half of the 19th century in relation to the previous and subsequent period. The analysis of portrait photographs and their comparison with contemporary foreign fashion magazines, but also works of art such as portraits, points to deeper changes in style that manifested in tailoring shapes and proportions, and which ultimately formed the shape and meaning of women's, men's and children's clothing. Fashion details such as muffs, gloves, parasols, fans, hats, shoes and jewelry followed this style transformation. By analysing portrait photographs taken in the studios of Subotica, one can follow the changes in the way of shaping women's hair into specific hairstyles, compare them and determine their place in relation to women's hairstyles in foreign fashion magazines of the second half of the 19th century.

**ARHITEKTURA I ZAŠTITA KULTURNIH
DOBARA ISTORICIZMA**

10. decembar 2021.

HISTORIKUS ÉPÍTÉSZEZET ÉS MŰEMLÉKVÉDELEM

2021. december 10.

**ARCHITECTURE AND PROTECTION OF CULTURAL
PROPERTIES OF HISTORICISM**

10th December 2021

- 10.30–10.45 Registracija
- 10.45–11.00 Pozdravna reč i otvaranje naučnog skupa: Aniko Mihajlović, v.d. direktorica Gradskog muzeja Subotica i dr Žužana Pap Korhec, slikar–restaurator
- Moderatori naučnog skupa: Ljubica Vuković Dulić i dr Žužana Pap Korhec, članovi projektnog tima
- 11.00–13.10 Predavanja
- 11.00–11.15 dr Bogdan Janjušević, istoričar umetnosti, konzervator Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Petrovaradin
Istoricizam u arhitekturi Sombora
- 11.15–11.30 mr Gordana Prčić Vujnović, arhitekta, konzervator savetnik Međuopštinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Subotici
Istoricizam subotičkog arhitekta Titusa Mačkovića
- 11.30–11.45 Neda Džamić MA, istoričar umetnosti, konzervator Međuopštinskog zavoda za zaštitu spomenika u Subotici
Najamne palate u Subotici u periodu istoricizma
- 11.45.–12.00 dr Borbala Fabian, istoričar, Južno-regionalni istraživački centar, Segedin
Javna rasveta gasnim lampama u gradovima Bačke u periodu istoricizma
- 12.00–12.15 Pauza za kafu
- 12.15–12.30 dr Žužana Korhec Pap, slikar–restaurator, muzejski savetnik Gradskog muzeja Subotica
Restauracija vitraža Edea Kracmana
- 12.30–12. 45 dr Silvester Terdik, istoričar umetnosti, muzejski savetnik Muzeja primenjene umetnosti u Budimpešti
Veza između Firme „Retai i Benedek” iz Budimpešte i srpske pravoslavne crkve
- 12.45– 13.00 Adel Lakatoš, istoričar Kaločkog nadbiskupijskog arhiva
Izgradnja crkava u stilu neogotike u Bačkoj. Prikaz Crkve Svete Ane u Kelebiji, crkava Svetog Đorđa i Svetog Roka u Subotici na osnovu arhivskih dokumenata
- 13.00–13.10 Diskusija i završna reč
- 13.10–13.25 Prateći program: **Arhitektura neogotike u Subotici** – kratki film učenika Srednje muzičke škole u Subotici – Katarine Ivanković Radaković, Mirele Vereš i Maria Bošnjaka, uz mentorstvo profesorice istorije Tinde Tselios i profesora sociologije Marijana Kujundžića; muzički saradnik na orguljama: Ivana Mačković.

- 10.30–10.45 Regisztráció
- 10.45–11.00 Köszöntő és a tudományos tanácskozás megnyitója: Mihájlovity Anikó, a Szabadkai Városi Múzeum megbízott igazgatója és dr. Korhecz Papp Zsuzsanna, festő-restaurátor művész
- A tanácskozás moderátorai: Ljubica Vuković Dulić és dr. Korhecz Papp Zsuzsanna, a projekt csapat tagjai
- 11.00–13.10 Előadások
- 11.00–11.15 dr. Bogdan Janjušević, művészettörténész, konzervátor, Tartományi Műemlékvédelmi Intézet, Pétervárad
Historikus építészet Zomborban
- 11.15–11.30 mgr. Gordana Prčić Vujnović, építész, konzervátor tanácsos, Községi Műemlékvédelmi Intézet, Szabadka
Macskovits Titusz szabadkai építész historizmusa
- 11.30–11.45 Neda Džamić, MA, művészettörténész, konzervátor, Községi Műemlékvédelmi Intézet, Szabadka
Szabadkai bérpaloták a historizmus időszakában
- 11.45–12.00 dr. Fábián Borbála, történész, Délvidék Kutató Központ, Szeged
Közvilágítás gázlámpákkal a bácskai városokban a historizmus korában
- 12.00–12.15 Kávészünet
- 12.15–12.30 dr. Korhecz Papp Zsuzsanna, festő-restaurátor művész, múzeumi tanácsos, Szabadkai Városi Múzeum
Kratzmann Ede festett üvegablakainak restaurálása
- 12.30–12.45 dr. Terdik Szilveszter, művészettörténész, főmuzeológus, Iparművészeti Múzeum, Budapest
A budapesti Rétay és Benedek Műipari intézet és a szerb ortodox egyház kapcsolata
- 12.45–13.00 Lakatos Adél, történész, Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár
Neogótikus templomépítészet a Bácskában. A kelebiai Szent Anna, a szabadkai Szent György és Szent Rókus templomok bemutatása a levéltári dokumentumok tükrében
13. 00–13.10 Hozzászólások, zárszó
- 13.10–13.25 Kísérőprogram: a **Szabadka neogótikus építésze** című kisfilm bemutatója, amelynek szerzői a Szabadkai Középfokú Zeneiskola tanulói – Katarina Ivanković Radaković, Mirela Vereš és Mario Bošnjak. Mentoraik: Tselios Tünde, történelem tanár és Marijan Kujundžić, szociológia tanár; orgonán közreműködik: Ivana Mačković.

- 10.30–10.45 Registration
- 10.45–11.00 Opening of the scientific conference. Welcome addresses: Anikó Mihájlovity, acting director of the Municipal Museum of Subotica, and Zsuzsanna Korhecz Papp, DLA, fine art restorer
- Chair: Ljubica Vuković Dulić and Zsuzsanna Korhecz Papp, DLA, members of the project team
- 11.00–13.10 Lectures
- 11.00–11.15 Janjušević, Bogdan, PhD, art historian, conservator, Provincial Institute for the Protection of Cultural Monuments, Petrovaradin
Historicism in the Architecture of Sombor
- 11.15–11.30 Prčić Vujnović, Gordana, Mr., architect, conservator counsellor, Intermunicipal Institute for the Protection of Cultural Monuments, Subotica
Historicism of the Architect Titus Mačković from Subotica
- 11.30–11.45 Džamić, Neda, MA, art historian, conservator, Intermunicipal Institute for the Protection of Cultural Monuments, Subotica
Rental Palaces in Subotica in the Period of Historicism
- 11.45–12.00 Fábián, Borbála, PhD, historian, Délvidék Research Center, Szeged
Street Lighting with Gas Lamps in the Towns of Backa in the Age of Historicism
- 12.00–12.15 Coffee break
- 12.15–12.30 Korhecz Papp, Zsuzsanna, DLA, fine art restorer, museum counsellor, Municipal Museum of Subotica
Restoration of Kratzmann Ede's Stained Glass Windows
- 12.30–12.45 Terdik, Szilveszter, PhD, art historian, senior curator, Museum of Applied Arts, Budapest
The Relationship Between the Rétay and Benedek Institute of Applied Art and the Serbian Orthodox Church
- 12.45–13.00 Lakatos, Adél, historian, Archives of the Archdiocese of Kalocsa
Neo-Gothic Church Architecture in the Backa Region – Presentation of the Churches of St. Anna in Kelebia, St. George and St. Roch in Subotica in the Light of Archival Documents
- 13.00–13.10 Discussion, closing words
- 13.10–13.25 Accompanying program: presentation of the short film **The Neo-Gothic Architecture of Subotica** by Katarina Ivanković Radaković, Mirela Vereš and Mario Bošnjak, students of the Secondary School of Music in Subotica. Mentor: Tünde Tselios, a history teacher, and Marijan Kujundžić, a sociology teacher; musical accompaniment on organ: Ivana Mačković.

NAJAMNE PALATE U SUBOTICI U PERIODU ISTORICIZMA

Neda DŽAMIC, MA, istoričar umetnosti, konzervator
neda.dzamic@gmail.com
Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika, Subotica

U radu se analizira istorijat arhitekture najamnih palata (stambene i poslovne namene) u Subotici koji obuhvata period historicizma. Poslednje dve decenije 19. veka i sam početak 20. veka, smatraju se dobom velikog prosperiteta grada koji je, među ostalima, omogućila i izgradnja železničke pruge 1869. godine, kada je Subotica povezana sa Segedinom. Tada započinje ubrzana urbanizacija grada i izgradnja monumentalnih profanih građevina privatne i javne namene. Poseban pečat izgradnji grada daju najamne palate koje danas predstavljaju važan segment arhitektonskog nasleđa. U okviru rada biće sačinjen pregled nekih od najznačajnijih palata ovog perioda kao što su: Najamne palate Mate Vojnića mlađeg, Jovana Dimitrijevića, Adolfa Halbrora, Samka Manojlovića, Mihalja Prokeša, Lazara Mamužića, Lajoša Vermeša, Karla Lihtnekerta, Petra Radišića, Luke Aradskog i drugih, a koje se nalaze u okviru zaštićenog gradskog jezgra. Akcenat će biti stavljen na njihov istorijat i arhitektonsko-stilske karakteristike.

RENTAL PALACES IN SUBOTICA IN THE PERIOD OF HISTORICISM

DŽAMIC, Neda, MA, art historian, conservator
neda.dzamic@gmail.com
Intermunicipal Institute for the Protection of Cultural Monuments, Subotica

The paper deals with the architectural history of rented palaces (built for residential and business purposes) in Subotica, including the period of Historicism. In Subotica, the last two decades of the 19th century and the very beginning of the 20th century are considered to be the age of great prosperity, which, among other things, was made possible by the construction of the railway in 1869, at the time when Subotica and Szeged were interconnected. That is when the accelerated urbanization of the city and the construction of monumental profane buildings for private and public purposes began. Rental palaces put a special stamp on the city construction, and today they represent an important segment of the architectural heritage. This paper provides an overview of some of the most important palaces of this period, such as the rental palaces of Mate Vojnić Jr., Jovan Dimitrijević, Adolf Halbror, Samko Manojlović, Mihály Prokesch, Lazar Mamužić, Lajos Vermes, Karl Lichtnekert, Petar Radišić, Luka Aradski and others that are located within the protected city center. Emphasis is put on their history and architectural and stylistic characteristics.

KÖZVILÁGÍTÁS GÁZLÁMPÁKKAL A BÁCSKAI VÁROSOKBAN A HISTORIZMUS KORÁBAN

dr. FÁBIÁN Borbála, történész
fabianborbal@yahoo.com
Délvidék Kutató Központ, Szeged

Magyarországon a 19. században 25 városi gázgyár épült. Ezek közül Bács-Bodrog vármegyében három is. Az első bácskai gázgyár a bajai volt, amely 1887-től üzemelt, majd az újvidéki (1888) és a szabadkai (1890) következett. A közvilágítás a bácskai városok közül legelőször valószínűleg Baján volt, míg Szabadka az első ásványolajvilágítású (photogén) város volt a Bácskában és Magyarországon is (1856-tól). Gázközvilágítás mindkét városban a belvárosi utcákban volt. A négykarú lámpaoszlopok is összekapcsolják a bácskai városokat. Ezek közül kettő még ma is látható a szabadkai városháza bejáratánál. A bajai Türr István Múzeum egyik érdekessége a gyűjteményben őrzött gázlámpatest, melyhez hasonlók szinte napjainkig világították a szabadkai utcákat. A gázlámpatestek hasonlósága nem véletlen, mert mindkét helyen az Augsburgi Egyesült Légszeszgyárak építette és üzemeltette a gázgyárat. A 19. században a polgárok nemcsak a saját lakásaik világítására fordítottak több figyelmet, hanem a városokéra is. A szép lámpaoszlopok és falikarok kiválasztására a városok vezetői ügyeltek, s figyelmesen sétálva a bácskai utcákon néhányat még manapság is felfedezhetünk közülük. A historizmus stílusjegyeit elsősorban a lámpaoszlopokon figyelhetjük meg. A gázgyárak építése – áttételesen a gázközvilágítás – a modern otthonokhoz és a historizmus stílusjegyeit viselő házak, bérházak, paloták építéséhez járult hozzá, mert jobb világítást és fűtést tett lehetővé ezekben az épületekben a világító gáz (korabeli elnevezéssel légszesz).

STREET LIGHTING WITH GAS LAMPS IN THE TOWNS OF BACKA IN THE AGE OF HISTORICISM

FÁBIÁN, Borbála, PhD, historian
fabianborbal@yahoo.com
Délvidék Research Center, Szeged

19th-century Hungary had 25 municipal gasworks, three of which were in Bács-Bodrog county. The first gasworks in Backa was the one in Baja, which was in operation from 1887, followed by the one in Novi Sad (1888) and the one in Subotica (1890). Street lighting was probably first introduced in Baja, while Subotica was the first town in Backa and Hungary (from 1856) to have mineral oil lighting (photogenic). In both cities gas street lighting was installed in the streets of the city centres. Four-armed lamp-posts also link the towns in Backa. Two of these can still be seen today at the entrance to the town hall in Subotica. One of the interesting exhibits of the Türr István Museum in Baja is the gas lamp-post, the likes of which have lit the streets of Subotica almost up to the present day. The similarity of the gas lamps is no coincidence, as the gasworks in both places were built and operated by the United Gasworks in Augsburg. In the 19th century, citizens paid more attention not only to lighting their own homes, but also to street lighting. Municipal authorities were careful in their choice of beautiful lamp-posts and wall lights, and an attentive stroll through the streets of the Backa region reveals some of them even today. The features of Historicism are particularly evident on the lamp-posts. The construction of gas works – and indirectly gas street lighting – contributed to the construction of modern homes and houses, tenements and palaces with the stylistic characteristics of historicism, because gas (known as 'air spirit' at the time) provided better lighting and heating in these buildings.

ISTORICIZAM U ARHITEKTURI SOMBORA

dr Bogdan JANJUŠEVIĆ, istoričar umetnosti, konzervator
argonautns@gmail.com
Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture, Petrovaradin

Istoricizam u arhitekturi 19. veka predstavlja način građenja imitiranjem istorijskih stilova ili stvaranjem novih kreacija, primenom tradicionalnih konstruktivnih i dekorativnih elemenata, koje je teško sresti u razdobljima nastanka i razvoja raznih stilova.

Sombor je u periodu dominacije istoricizma bio jedan od najrazvijenijih gradova u Vojvodini, s obzirom da je od 1749. posedovao status Slobodnog kraljevskog grada, a od 1786. postaje sedište Bačke, a već 1802. i sjedinjene Bač-Bodroške županije. U to vreme se u gradu podiže značajan broj stambeno-poslovnih palata, porodičnih kuća, reprezentativnih javnih objekata poput školskih zgrada (Preparandija, Gimnazija i dr.), a radi se dogradnja i rekonstrukcija županijske zgrade po projektu čuvenog Đule Partoša. Među poznatim arhitektima koji su ostavili traga u Somboru sreće se i ime Vladimira Nikolića. Od sakralnih objekata gradi se rimokatolička crkva Sv. Stefana. Period istoricizma u Somboru ostavio je veoma značajno graditeljsko nasleđe i kao i u većem delu Bačke trajao je od sredine 19. do prvih decenija 20. veka.

HISTORICISM IN THE ARCHITECTURE OF SOMBOR

JANJUŠEVIĆ, Bogdan, PhD, art historian, conservator
argonautns@gmail.com
Provincial Institute for the Protection of Cultural Monuments, Petrovaradin

Historicism in 19th century architecture is a way of building by imitating historical styles or creating new creations, applying traditional constructive and decorative elements, which are difficult to find in the periods of origin and development of various styles.

During the dominance of Historicism, Sombor was one of the most developed cities in Vojvodina, given that since 1749 it had had the status of a Free Royal City; in 1786 it became the seat of Backa, and was by 1802 already the seat of the united Bač-Bodrog County. At that time, a significant number of residential and business palaces, family houses, representative public buildings such as school buildings (Preparandija, Gymnasium, etc.) were being built in the city, and the county building was being extended and reconstructed according to the project of the famous Gyula Partos. One of the prominent architects who left their mark in Sombor is Vladimir Nikolić. The St. Stephen Roman Catholic Church was also built in this period. Historicism left a very significant architectural heritage in Sombor and, as in most of Backa, lasted from the middle of the 19th to the first decades of the 20th century.

KRATZMANN EDE FESTETT ÜVEGABLAKAINAK RESTAURÁLÁSA

dr. KORHECZ PAPP Zsuzsanna, festőrestaurátor, főmuzeológus
korhecz.zsuzsi@gmail.com
Szabadkai Városi Múzeum

A szabadkai Tiffany-cég (Kovács József és Mészáros Rudolf) 2008-ban restaurálta Korhecz Papp Zsuzsanna festő-restaurátor művész részvételével és Mester Éva üvegrestaurátor szakmai vezetésével a Macskovics Titusz (1851–1919) szabadkai építész által 1880-ban tervezett, a szabadkai Takarékpénztár-palota (Népbank, Magyar Királyi Főposta) díszlépcsőházában lévő festett üvegablakokat. 2012-től került sor a kerényi katolikus templom padlásán fellelt Szent István és Szent László királyokat, valamint Avilai Szent Terézt ábrázoló, 1891-ben készült három vitrázs restaurálására is. A vitrázsokat Kratzmann Ede (1847–1922) budapesti üvegfestőművész készítette. A két ablak rossz állapotban, nagy hiányokkal vészelte át az elmúlt évszázadot. A neoreneszánsz motívumokkal (levél és virágdíszes ornamentika, valamint gorgófejek) díszített, kék és piros szegélyekbe foglalt szabadkai kompozíciók mozaikos összetételűek. A hiányzó ablakszemeket az eredeti üvegfestési technikával és anyagokkal rekonstruálták a restaurátorok. Szabadka jelentős historikus épületének elválaszthatatlan részét képezik és művészettörténeti értékét emelik a megújult festett üvegablakok. A kerényi vitrázsok a Szabadkai Püspökség egyházművészeti gyűjteményében várják, hogy újra életre keljenek.

RESTORATION OF KRATZMANN EDE'S STAINED GLASS WINDOWS

KORHECZ PAPP, Zsuzsanna, DLA, fine art restorer, museum counsellor
korhecz.zsuzsi@gmail.com
Municipal Museum of Subotica

In 2008, with the participation of the fine art restorer Zsuzsanna Korhecz Papp and under the professional supervision of the glass restorer Éva Mester, the Tiffany company (József Kovács and Rudolf Mészáros) in Subotica restored the stained glass windows in the grand staircase of the Savings Bank Palace (People's Bank, Hungarian Royal Main Post Office), designed by the architect Titus Mačković (1851–1919) from Subotica. From 2012, three stained glass windows made in 1891 depicting the kings of St. Stephen and St. Ladislaus, as well as St. Teresa of Avila, which were found in the former catholic church in Kljajićevo, were also restored. These stained glass windows were made by the glass artist Ede Kratzmann (1847–1922) from Budapest. The windows of both sites have survived the last century in poor condition, with many defects. The compositions from Subotica, decorated with Neo-Renaissance motifs (leaf and floral ornamentation and gorgon heads), are set in blue and red borders and are mosaic in composition. The missing window quarrels have been reconstructed by the restorers using the original stained glass techniques and materials. The restored stained glass windows are an integral part of this significant historic building of Subotica and enhance its artistic and historical value. The stained glass windows from Kljajićevo are still waiting to be revived in the ecclesiastical art collection of the Diocese of Subotica.

NEOGÓTIKUS TEMPLOMÉPÍTÉSZET A BÁCSKÁBAN – A KELEBIAI SZENT ANNA, A SZABADKAI SZENT GYÖRGY ÉS SZENT RÓKUS TEMPLOMOK BEMUTATÁSA A LEVÉLTÁRI DOKUMENTUMOK TÜKRÉBEN

LAKATOS Adél, történész
tamingadel@gmail.com
Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár

A szabadkai Szent György, Szent Rókus, valamint a kelebiai Szent Anna templom impozáns, neogótikus épülete a historizmus gazdag bácskai épített örökségének szerves részét képezi. Építésük jól illeszkedett az érsekség területén a 19. század derekán megindult egyházszerkezeti változásokhoz. Ebben az időszakban az egyházmegye jelentősen megnőtt római katolikusok hívei lelkipásztori ellátásának színvonalát több új plébánia és lelkészség alapításával kívánták emelni. A folyamat a szűkössé vált templomok bővítésével és újak építésével járt együtt. Ezek a szakrális épületek az egyház számára tökéletes stílus, a gótika, romantika és historizmus határán megjelent változatában, a neogótika jegyében fogantak.

Szabadkán 1893–1896 között ebben a stílusban emelték a Szent Rókus és a Szent György templomokat. Előbbi tervezője Hofhauser Antal, utóbbié Hoepfner Guidó és Keresztes István voltak. Szintén a neogótika ihlette Rédl Béla báró kelebiai kastélya mellett, 1893–1905 között épült Szent Anna-templom tervezőjét, Wágner Károlyt is.

NEO-GOTHIC CHURCH ARCHITECTURE IN THE BACKA REGION – PRESENTATION OF THE CHURCHES OF ST. ANNA IN KELEBIA, ST. GEORGE AND ST. ROCH IN SUBOTICA IN THE LIGHT OF ARCHIVAL DOCUMENTS

LAKATOS, Adél, historian
tamingadel@gmail.com
Archives of the Archdiocese of Kalocsa

The imposing Neo-Gothic churches of St. George, St. Roch and St. Anna in Kelebia are an integral part of the rich architectural heritage of historicism in Backa. Their construction was well suited to the changes in the church organisation in the archdiocese that started in the mid-19th century. During this period, the quality of pastoral care in the considerably grown Roman Catholic community in the diocese was to be improved by the establishment of several new parishes and pastorates. This process involved the enlargement of churches that had become cramped and the building of new ones. These sacral buildings were designed in Neo-Gothic style, the perfect style for the Church, a variant that appeared on the bridge between Gothic-, Romantic style and Historicism.

The churches of St. Roch and St. George in Subotica were built in this style between 1893 and 1896. The former was designed by Antal Hofhauser, the latter by Guido Hoepfner and István Keresztes. The Neo-Gothic style was also the inspiration to Károly Wágner, the designer of the St. Anne Church, built between 1893 and 1905 next to Baron Béla Rédl's manor house in Kelebia.

ISTORICIZAM SUBOTIČKOG ARHITEKTE TITUSA MAČKOVIĆA

Mr Gordana PRČIĆ VUJNOVIĆ, arhitekta, konzervator savetnik
gocapv@gmail.com
Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika, Subotica

Ekonomski i kulturni prosperitet Subotice manifestuje se kroz veliki poduhvat gradogradnje koji je obeležio poslednje dve decenije 19. veka stvorivši grad po evropskim merilima u duhu istoricizma. Dugo zapostavljena i neadekvatno vrednovana arhitektura istorijskih stilova (neorenesansa, neobarok, neogotika) definisala je urbani lik i karakter grada.

Ključna ličnost za arhitektonsku i urbanističku transformaciju Subotice bio je lokalni arhitekta Titus Mačković. Studirao je u Cirihu kao učenik Gottfried Sempere, najvažnijeg teoretičara istoricizma, zatim u Ahenu i Beču. Bio je kompleksan gradograditelj, pored projektovanja, bavio se proizvodnjom opeke, izvođenjem građevinskih radova, teorijskim radom i borbom za svoje ideale. Mada se tokom duge karijere i brojnih projekata raznih tipova građevina, oprobao u svim aktuelnim stilskim pravcima istoricizma i secesije, neorenesansa je njemu svojstvena. Prihvatao je novine, nove konstrukcije, nove materijale. Poštujući proporcije, izdigao se iznad ustaljenih šablona većine, uveo je dinamiku objekata, izvukao van ravni fasada stubove, tremove, terase i erkere, pokrenuo je zid, akcentovao ugao, sproveo je sintezu umetnosti, skulpturu na fasadi i simboliku.

HISTORICISM OF THE ARCHITECT TITUS MAČKOVIĆ FROM SUBOTICA

PRČIĆ VUJNOVIĆ, Gordana, Mr, architect, conservator counsellor
gocapv@gmail.com
Intermunicipal Institute for the Protection of Cultural Monuments, Subotica

The economic and cultural prosperity of Subotica was characterized by great urban planning that marked the last two decades of the 19th century, creating a city by European standards in the spirit of Historicism. The long-neglected and undervalued architecture of historical styles (Neo-Renaissance, Neo-Baroque, Neo-Gothic) defined the urban character and identity of the city.

The key figure for the architectural and urban transformation of Subotica was the local architect Titus Mačković. He studied in Zürich as a student of Gottfried Semper, the most important theorist of Historicism, then in Aachen and Vienna. His design work is complex; additionally he was engaged in the production of bricks, construction works, theoretical work and the fight for his ideals. During his long career and numerous projects for various types of buildings, he experimented with all current stylistic directions of Historicism and Art Nouveau; nevertheless, what characterizes his work is Neo-Renaissance. He accepted novelties, new constructions and materials. Respecting proportions, he rose above the established patterns of the majority, introduced the dynamics of buildings, pulled out pillars, porches, terraces and bay windows outside the facade planes, moved the wall, accentuated the corner, carried out a synthesis of art, sculpture on the facade and symbolism.

A BUDAPESTI RÉTAY ÉS BENEDEK MŰIPARI INTÉZET ÉS A SZERB ORTODOX EGYHÁZ KAPCSOLATA

dr. TERDIK Szilveszter, művészettörténész, főmuzeológus
terdik.szilveszter@gmail.com
Iparművészeti Múzeum, Budapest

A budapesti Réтай és Benedek Műipari Intézet 1894 és 1920 között a hazai római és görögkatolikus plébániák és parókiák, valamint a szerb ortodox egyház közösségei számára számos templomi felszerelést, berendezést készített, illetve adott el. A cég történetének a magyarországi szerb ortodox közösségekkel fennálló művészi és kereskedelmi kapcsolata nem túl ismert, noha ennek az együttműködésnek az emlékei (főképp ikonosztázok) még ma is léteznek (pl. Szabadka, Újvidék, Mohács stb.). A szerb kapcsolat – a korabeli reklámanyagok tanúsága szerint –, a cég arculatának megformálásban is kiemelkedő szereppel bírt. A cég által készített, alapvetően neoromán és neogót stílusú berendezések között a szerb ortodox megrendelők számára kivitelezett berendezési tárgyak a historizmus más vonulatait képviselik, és minőségben gyakran felülmúlják az előbbieket. Az előadásban a cég és a szerb közösségek, valamint a közreműködő művészek kapcsolatát járom körül, arra is keresve a választ, hogy egy katolikus cégnek miért lehetett ekkora sikere az ortodox egyházban.

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE RÉTAY AND BENEDEK INSTITUTE OF APPLIED ART AND THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH

TERDIK, Szilveszter, PhD, art historian, senior curator
terdik.szilveszter@gmail.com
Museum of Applied Arts, Budapest

Between 1894 and 1920, the Réтай and Benedek Institute of Applied Art in Budapest produced and sold a large number of church furnishings and equipment to the Roman and Greek Catholic parishes in Hungary, as well as to the communities of the Serbian Orthodox Church. The history of the company's artistic and commercial relations with the Serbian Orthodox communities in Hungary is not well known, although traces of this cooperation (mainly iconostases) still exist (e.g. in Subotica, Novi Sad, Mohács, etc.). According to the advertising material of the time, this Serbian connection also played a prominent role in shaping the company's image. The furniture produced by the firm, which is essentially Neo-Romanesque and Neo-Gothic in style, represents a different style of historicism from that produced for Serbian Orthodox customers, that is often also of higher quality. In this presentation I will explore the relationship between this company, the Serbian communities and the artists involved, also looking at why a Catholic company could have such success in the Orthodox Church.

Beleške / Jegyzetek / Notes

Beleške / Jegyzetek / Notes

Beleške / Jegyzetek / Notes

Beleške / Jegyzetek / Notes

Beleške / Jegyzetek / Notes

Beleške / Jegyzetek / Notes

Beleške / Jegyzetek / Notes